

HISTÒRIA

El misteri de la butlla robada de Sant Pere de Rodes

Per Sònia Masmartí i Recasens

Resum

La celebració dels jubileus de la Santa Creu del monestir de Sant Pere de Rodes sempre es van basar en l'existència d'una butlla concedida pel papa Urbà II (1088-1099), en el segon any del seu pontificat. En aquest article es presenten diversos documents del segle XIV, entre els quals n'hi ha dos que relaten una història fabulosa que justifica la inexistència de la butlla original al monestir i que pretén demostrar la validesa d'una còpia notarial que sí que es conservava a l'arxiu de l'abadia. Les sospites sobre l'autenticitat d'aquest document per part de l'inquisidor Nicolau Aymerich i del canonge llicenciat en lleis Miquel de Santjoan, l'any 1370, van posar en dubte la legitimitat de l'abadia de Rodes a l'hora de celebrar els jubileus. Malgrat tot, el monestir va continuar celebrant al llarg del segle XV les festivitats de la Santa Creu i concedint la llarga sèrie d'indulgències que establia el contingut de la butlla d'Urbà II, que apareix transcrita al final de l'article.

Paraules clau

Monestir, Sant Pere de Rodes, pelegrinatge, jubileu, butlla papal, Sardenya, Nicolau Aymerich

Abstract

The celebration of the Santa Creu jubilees of the monastery of Sant Pere de Rodes was always based on the existence of a bull issued by the pope Urban II (1088-1099), in his second year of pontificate. This article presents several documents from the 14th century; two of these relate a fabulous story that justifies the inexistence of the original bull in the monastery and tries to demonstrate the validity of a notarial copy that was preserved in the abbey's archive. The suspicions about this document's authenticity by the inquisitor Nicolau Aymerich and by Miquel de Santjoan, a canon graduated in law, in 1370, casted doubt on the legitimacy of Rodes' abbey on the celebration of the jubilees. However, the monastery kept celebrating the Santa Creu festivities all along the 15th century, permitting a long list of indulgences that established the content of Urban II's bull, transcribed at the end of the article.

Keywords

Monastery, Sant Pere de Rodes, pilgrimage, jubilees, papal bull, Sardinia, Nicolau Aymerich

El 8 de juny de l'any 1698, un procurador de Sant Pere de Rodes, Narcís Llobera, va sol·licitar al bisbat de Girona diverses còpies de documents del monestir relacionats amb la celebració del jubileu. Feia un mes i cinc dies que havia finalitzat el que acabaria essent el darrer any sant de la història de l'abadia benedictina, però l'interès per confirmar i recopilar còpies de documents referents a la celebració dels anys jubilaris demostra una clara intenció de continuar celebrant aquesta festivitat.

Gràcies a aquestes còpies de final del segle XVII i també a diversos documents medievals conservats a l'Arxiu Diocesà de Girona, hem pogut comprovar la realitat dels jubileus de Sant Pere de Rodes, la seva repercussió i també les estratagemes que utilitzà el monestir a fi d'establir, promocionar i defensar la seva legitimitat a l'hora de celebrar-los.

LA BUTLLA D'URBÀ II

Un dels aspectes més rellevants i també desconeguts de la història de Sant Pere de Rodes són les celebracions dels seus anys sants, celebracions que tingueren el seu origen en una butlla suposadament concedida pel papa Urbà II (1088-1099), en el segon any del seu pontificat. El document original d'aquest privilegi pontifici ja no es conservava a començament del segle XVII, quan Jeroni Pujades ens informa que en el monestir tan sols n'hi havia una còpia: *“La copia auténtica de esta bula la he tenido en mis manos y leído hartas veces, y está guardada en la arca grande que digo sirve de archivo cabe á la sacristía”*.⁽¹⁾ L'any 1630, Pujades s'hi refereix en el seu *Dietari*.⁽²⁾ I segles més

1. PUJADES, Jeroni, *Crónica Universal del Principado de Cataluña escrita a principios del siglo XVII por Gerónimo Pujades, doctor en derechos, natural de Barcelona, y catedrático de su universidad literaria*. Tercera Parte, que el autor dejó inédita y se publica con Real licencia. Tomo VII. Imprenta de José Torner, Barcelona, 1831: 46.

2. “Divendres a dia 3. Dia de la Santa Creu. Són los perdons de Sant Pere de Rodas. Com solen fer sempre que esta festa ve en divendres en dit mes de Maig, per bulla del Papa Urbà segon, anno secundo sui pontificatus, et anno Domini MLXVII. He-la llegida moltras vegadas”. PUJADES, Jeroni, (1626-1630), *Dietari*, vol. IV, Fundació Salvador Vives Casajuna, edició a cura de Josep M. Casas Homs, Barcelona, 1975. D. 288 v.

tard, Jaime de Villanueva, també fa referència a l'original desaparegut: "*El original de esta bula no existe, solo quedan algunas copias*".⁽³⁾

Dels privilegis que contenia i atorgava la butlla d'Urbà II, també ens en parla Pujades, que ens especifica en la seva *Crónica Universal del Principado de Cataluña*⁽⁴⁾ com amb aquesta s'atorgava la celebració de l'any sant cada vegada que el dia 3 de maig, data que commemorava la troballa de la Vera Creu, coincidia en divendres. A partir d'aquesta data i durant els vuit dies següents, tots aquells que confessats, combregats i penedits visitessin l'església del monestir, eren perdonats de les seves culpes.⁽⁵⁾ És molt possible que el mateix cronista visqués en primera persona una inauguració de jubileu, ja que ens relata fabulosament el solemne ritual d'obertura de la Porta Santa en el setè volum de la *Crónica*. També Villanueva ens transmet el que possiblement els mateixos monjos del monestir del segle XIX li van explicar sobre les inauguracions dels anys sants en època dels seus predecessors: "*Hacíase con toda pompa la ceremonia de abrir la puerta principal del templo, que siempre estaba cerrada a cal y canto por la soledad del sitio, y para entrar en él solo se servían de una lateral*".⁽⁶⁾

Així doncs, sabem que d'antuvi la butlla original no es conservava al monestir, però que els monjos de Sant Pere de Rodes es valien i en mostraven una còpia autèntica de l'original per tal de legitimar la celebració dels anys sants i de recordar-los amb orgull un cop aquests deixaren de celebrar-se. Però, realment, Urbà II va concedir aquest privilegi al monestir empordanès? Aquest fet és el que intentarem aclarir en aquest article, i ens basarem en una sèrie de documents conservats a l'arxiu del bisbat de Girona que ens expliquen una història i uns esdeveniments extraordinaris que tingueren lloc entorn l'original i la còpia de la butlla d'Urbà II i que ens endinsen dins la trama d'una veritable novel·la d'intriga medieval.

D'entre les còpies que es van demanar l'any 1698, potser la més rellevant sigui la que traslladava una llarga escriptura notarial realitzada el 1348 i que, alhora, contenia l'única transcripció literal, que coneixem fins avui, de la butlla concedida pel papa Urbà II l'any 1090⁽⁷⁾ al monestir de Sant Pere de Rodes.⁽⁸⁾ El text de la butlla fa un exhaustiu inventari de totes les indulgències que ofereix

3. VILLANUEVA, Jaime de, *Viaje literario a las iglesias de España*. Vol. XV. Viage á Gerona y á Roda. Real Academia de la Historia, Madrid, 1851: 40.

4. PUJADES, *Crónica Universal*... vol. VII: 45-47.

5. PUJADES, *Crónica Universal*... vol. VII: 46.

6. VILLANUEVA, *Viaje literario*... vol. XV: 40.

7. La majoria d'autors contemporanis que s'han referit a l'existència d'aquesta butlla, han optat per acceptar la datació de 1088. Segons el papacologi oficial de l'església catòlica, el pontificat d'Urbà II s'inicià el 12 de març de l'any 1088, per tant, la data de gener de l'any segon del seu pontificat, correspondria a l'any 1090, tal com aporta Pujades i no a l'any 1088 que han proposat altres autors a partir de Villanueva. A més, a l'any 1090, el dia tres de maig coincidí en divendres, fet que podia justificar l'inici de la celebració dels jubileus de la Santa Creu aquell mateix any.

8. ADG. Notaria-142 f 115-123.

el cenobi empordanès per tots aquells que el visitin en determinades festivitats al llarg de l'any. Aquestes indulgències es veien multiplicades durant els anys en què s'esqueia el jubileu, o sigui, en els quals el dia de la Santa Creu de maig coincidía en divendres. En els anys en què es produïa aquesta coincidència, qui visités el monestir el dia 3 de maig o durant els vuit dies posteriors, aconseguia indulgència plenària, o sigui, la remissió absoluta de tots els pecats. En el mateix any, si es visitava el monestir durant les festes dedicades a Sant Pere de febrer, de juny i d'agost, de la Resurrecció i de l'Ascensió del Senyor, de la Mare de Déu d'agost i de tots els apòstols, incloses les seves vuitenes, es concedien indulgències parcials de considerable valor, consistents en perdons dels pecats que, si bé no eren totals, podien arribar a abastar fins a cinc anys d'indulgència com era el cas dels pelegrinatges fets durant la Setmana Santa.

Durant els anys en què no se celebrava el jubileu, també hi havia beneficis per als qui visitessin el monestir durant determinades festivitats, com eren el tres de maig, la Pasqua, el dia de Santa Creu de setembre i la festivitat de Tots els Apòstols, entre altres dates, com eren tots els diumenges a partir de la Setmana Santa i fins al dia de Tots Sants. En aquests casos les indulgències consistien en quaranta dies d'immunitat o bé l'absolució d'un terç dels pecats.

EL RELAT DE L'AVENTURA DE LA BUTLLA D'URBÀ II

En el mateix document on es troba inserida la transcripció del privilegi d'Urbà II, també s'hi troba escrita la història extraordinària que va patir la butlla original i l'explicació de com es va fer una còpia notarial del seu contingut poc abans que desaparegués definitivament. Aquest i un altre document, que s'hi relaciona directament, descriuen uns fets que van transcórrer l'any 1348 a l'illa de Sardenya. Però el caràcter novel·lesc que adquireix la seva narració i, sobretot, la poca claredat i la incoherència de les dades que hi apareixen, fan dubtar seriosament de la veracitat del relat i, per tant, de l'autenticitat de la butlla. Tot i així, el fil argumental que segueix la història no deixa de ser sorprenent, com es pot veure tot seguit.

El 1698, al bisbat de Girona es va fer una còpia notarial a partir d'un vell pergami que relatava uns fets que començaren el dissabte tres de juny de l'any del Senyor de 1348. Abans de la posta de sol, "*ante ocasum solis*", un home greument malalt es va presentar davant del framenor Dalmau de Serrafort, bisbe de Sulci (Sardenya), per tal que aquest l'escoltés en confessió, ja que temia morir i li pesava un greu pecat que havia comès. El pecat no era cap altre que haver comprat una carta escrita en pergami aconseguida de la cúria romana pels abats i monjos del monestir de Sant Pere de Rodes i que havia estat robada del mateix cenobi per un dels seus monjos. El moribund va mostrar la carta robada al bisbe i aquest va poder comprovar que es tractava d'una butlla plomada, amb corda de cànem pendent, a la manera i estil de les butlles pontifícies procedents de la cúria romana. El contingut del pergami constava

de vint-i-sis línies en les quals s'atorgaven una sèrie d'indulgències; en el seu dors hi havia el segell de registre de la cúria papal i en una banda duia el nom del papa signant: Papa Urbà II : “(...), *dictam cartam quo erat bullam cum bulla plumbea, cum cordulis canapis pendentibus, ad modum curiae romanae, in qua erant indulgentia gratiose concesse per dominum Urbanum Summum Pontificem Papam, in qua siquidem carta erant viginti sex linea et in dorso eiusdem erat signum registri dicta curia romana ut est moris, et in parte dicta bulla erat scriptum nomen dicti domini Papa cum literis sequentibus: Urbanus Papa Secundus*”.

Quan es va adonar de la importància del document, el prelat va convocar immediatament el notari Pere Cors, que exercia sota l'autoritat del rei d'Aragó per tot Sardenya, el regne de Còrsega i els seus dominis, i dos testimonis, Guillem Cadreta, mercader, i Ramon Rigolf, cònsol de la *civitatis çolsitanensis*, per tal que es redactés el document en què s'expliquessin els fets que en aquells moments tenien lloc a la seu episcopal d'aquesta diòcesi i que es realitzés una còpia literal de la butlla d'Urbà II.

Així, el notari Pere Cors va realitzar una còpia autèntica de la butlla que concedia al monestir de Sant Pere de Rodes la facultat d'atorgar indulgències plenàries durant els anys sants i d'altres perdons en diverses festivitats. Un cop finalitzada l'escriptura de la còpia, l'home, greument malalt i penedit del seu gran pecat, va entregar deu florins florentins d'or al bisbe davant la presència del notari i dels testimonis, per tal que la butlla original pogués ser retornada al monestir de Sant Pere de Rodes. Després d'aquest gest, el bisbe va donar l'absolució al moribund el qual, poca estona després, passada l'hora completa i arribat el crepuscle, va morir cristianament i la seva ànima, lliure de culpa, fou rebuda per Nostre Senyor: “*Hora completorii transacta facto, iam crapusculo, dictus homo qui dictam cartam restituerat domino episcopo, fuit vitam universa carnis ingressus ubique animam suam reddiderit Domino Deo Jesuchristo*”.

Sis dies després d'aquests fets, el bisbe, que havia rebut la butlla de mans de l'home desconegut, va contreure una greu malaltia, de la qual temia morir: “*post spatium sex dierum, dictus Dominus Espiscopus detentus aliqua infirmitate de qua mori timebat*”. I trobant-se encara en plenes facultats mentals, va fer cridar de nou el notari Pere Cors per tal que redactés un nou instrument notarial. En aquesta nova escriptura, realitzada davant el notari i dos testimonis, Pere de Mauri i Guillem de Carosei, mercaders del dit lloc *Sulsitanensis*, el bisbe feia entrega de la butlla pontifícia i dels deu florins que li havia donat el moribund, a fra Berenguer de Rodegia, de l'orde dels predicadors i lector del convent *mayloracensis*.⁽⁹⁾ Li entregava el document i els diners i li feia prometre que presentaria la butlla al bisbe de Girona i després la faria arribar al monjo sagristà del monestir de Sant Pere de Rodes.

9. Possiblement vulgui referir-se a *Maioricensis*, de Mallorca.

Tota aquesta part de la història fou escrita pel citat notari, sota la supervisió dels testimonis esmentats i de Jaume Illa, jutge per autoritat del rei d'Aragó per tot Sardenya i els seus dominis, el dia 3 d'agost del mateix any 1348.

Però l'aventura de la butlla no va acabar aquí, ja que en una nova còpia d'una escriptura notarial de l'any 1350 apareix la segona part i el desenllaç de la narració. En aquest cas, el document que es trasllada és una epístola, escrita en pergami i amb data del 13 de setembre de 1350, del "*Reverendissimus dominus Raymundus Episcopo de Palma Sulsitaniensi*"⁽¹⁰⁾ al bisbe de Girona, sobre la narració del furt d'una butlla d'indulgències al monestir de Sant Pere de Rodes.

La carta del bisbe comença explicant en primera persona els fets que ja coneixíem per l'anterior document, però aporta més detalls i arriba al desenllaç final de la història. Un home que tenia una greu malaltia, de la qual temia morir, va acudir al bisbe sulcità per tal que l'escoltés en confessió. El confés li va explicar que era fill de la ciutat de Girona, on exercia de questor, i allí hi va comprar una carta escrita en pergami, amb una butlla pendent i una corda de cànem, tal com s'acostumen a presentar les butlles papals, pel preu de quaranta florins. I va confessar que la dita carta li havia venut un monjo de Sant Pere de Rodes, que l'havia robat del monestir:

"Qui homo qui confessus fuit nobis dixit inter letera pecata sua quod ipse erat oriundus civitate Gerunda, vestra diocesis, et erat questor et existeni in dicta civitate gerundensis emit quandam cartam pergameneam, bullatam cum bulla plumbea dependente et cordalu canapis, provo moris est in Curia Romana, pretio quadraginta florennorum. Qua quidem carta furata fuit et abstracta per quendam monachus monasterii Sancti Petri Rodensis, diocesis Gerundensis, a dicto monasterio et vendita dicto homino infirmo".

En sentir això, el bisbe va demanar al malalt "*si habebat dictam cartam*", a la qual cosa ell "*respondit quod sic*", tot entregant-la al seu confessor. Un cop el bisbe va tenir la carta a les mans va ordenar al notari Pere Cors que en realitzés una còpia pública i autèntica. Finalment, el bisbe va encomanar a un home de la seva cúria que viatgés cap a Catalunya amb la butlla, per tal que aquesta fos retornada al monestir de Sant Pere de Rodes. Però durant el viatge, quan navegava pel golf de Lleó, el vaixell es va enfonsar, van morir tots els tripulants i es va perdre la butlla per sempre més: "*et navigando in mari homines et quoquam perierunt in mari quod dicitur Golf de Leon*".

Temps més tard, quan el bisbe es trobava a la Cúria Romana, precisament, va coincidir amb el monjo de Sant Pere de Rodes que havia furtat i venut la butlla d'Urbà II, que hi havia anat a cercar l'absolució pel seu gran pecat: "*et postquam nos eramus in Curia Romana et dictus monachus ratione absolutionis obtinenda de praedicta carta et vendicione per ipsum facta*".

10. El bisbe és anomenat *Raimundus* en l'encapçalament que escriu el notari de la transcripció de 1698 i també en la presentació del text original de 1350. ADG Notaria G-142 f. 120. El topònim Palma es refereix al golf de Palmas, que hi ha a l'illa entre l'illa de Sant'Antioco i Sardenya, on es troba la diòcesi sulcitana.

El bisbe, sabent que el preuat document s'havia perdut al mar i que mai més no es podria recuperar –“*Nos, iam sciendo quod dicta carta peritam in mari et nunquam apareret*”–, i per tal que el monjo penedit pogués obtenir el perdó, –“*ratione quod dictus monachus obtenuisset beneficium absolutionis*”–, li va entregar el trasllat notarial i autèntic de la butlla papal.

Dit tot això, el bisbe de Sulci prega al seu homòleg de Girona, que, en el cas que li fos presentada aquesta còpia, la prengui com a bona i es presti a publicar en la seva diòcesi que la butlla d'Urbà II es troba en poder del monestir de Sant Pere de Rodes, tal com si es tractés de l'autèntica.

L'OBJECTIU DE LA HISTÒRIA DE LA BUTLLA ROBADA

En la nostra opinió, resulta evident que l'argument d'aquesta història té com a objectiu justificar la inexistència de la butlla original i alhora reivindicar la validesa de la còpia autèntica que es conservava al monestir des de la segona meitat del segle XIV. En el seu contingut, per una banda, hi ha detalls que criden l'atenció pel fet de ser coherents i versemblants amb el moment històric en el qual tenen lloc. Així, la història transcorre l'any 1348 a la seu del bisbat de Sulci, la ciutat de Tratalias a l'extrem sud-oest de Sardenya,⁽¹¹⁾ que en aquell moment formava part dels dominis de la Corona d'Aragó.⁽¹²⁾ La narració del primer document –en què apareix un home moribund i en el qual el bisbe que l'escolta en confessió, al cap de sis dies, també cau greument malalt– té lloc el mes de juny de l'any 1348, precisament en un dels pitjors moments de la pesta negra. En tercer lloc, en el segon document, la coincidència del bisbe sulcità i del monjo penedit a la Santa Seu, on aquest darrer va cercant l'absolució pel greu robatori comès, podria explicar-se pel fet que en aquell any 1350 se celebrava any jubilar a la ciutat de Roma, pel qual es podien concedir plenes indulgències a tots aquells que hi acudissin cercant el perdó dels seus pecats. Per últim, també podem destacar l'èmfasi amb què, en els dos documents, es descriu amb detall la forma i l'estil de la butlla original d'Urbà II, per tal de demostrar que realment es tractava d'un privilegi emès per la cúria romana.

Però d'altra banda, multitud d'incoherències fan pensar que la història de la butlla robada no va ocórrer realment. D'entrada, resulta evident que no coincideix el nom del bisbe Ramon del document de 1350, amb el de 1348, on el prelat s'anomena Dalmau de Serrafort, tot i que s'hauria de tractar del mateix bisbe, ja que l'epístola de 1350 parla dels fets ocorreguts dos anys abans en primera persona. En tot cas, dins l'episcopologi de la diòcesi de Sulci, trobem que no hi ha hagut mai cap bisbe amb el nom de Dalmau de Serrafort, i que el

11. Agraïxo enormement la localització del bisbat de Sulci a l'Anna Maria Puig i Griessenberger.

12. Aquesta illa fou conquerida per les tropes catalanoaragoneses entre 1323 i 1324, amb la presència del vescomte de Rocabertí, que hi va perdre la vida, i molts altres nobles i cavallers emporitans.

bisbe que encapçalava la diòcesi l'any 1348 es deia Mariano (1342-1349).⁽¹³⁾ Pel que fa a Ramon, bisbe de Sulci, que escriu l'epístola de 1350, en aquest cas sí que hi hauria coincidència amb el nom, ja que el successor del bisbe Mariano fou Ramon Gilet (1349-1350), tot i que, podem pensar que es tracta d'una casualitat, ja que Ramon és un nom molt comú al segle XIV. Pel que fa als altres personatges de la història, destaca que en cap moment apareix el nom del gironí moribund, tampoc el del monjo pecador, i, pel que fa als noms del notari, del jutge, dels testimonis i del frare missatger, no n'hem pogut trobar cap rastre. Un altre contrasentit seria el cas de la referència a la *civitatis çolsitanensis*, que apareix en el primer document en esmentar un dels cònsols de la ciutat com a testimoni. Si bé la població de Sulci, situada a l'arxipèlag del sud-oest de Sardenya, havia estat des d'antic la seu originària del bisbat, va entrar en decadència al segle XII i fou abandonada al segle XIII. La capital de la diòcesi sulcitana es va traslladar llavors, el 1213, a la ciutat de Tratalias. Així, el lloc on transcorren els fets de la història de la butlla, l'any 1348, hauria de ser la ciutat de Tratalias, on encara es conserva l'antiga catedral romànica de Santa Maria de Montserrat, i no de Sulci, que al segle XIV era el topònim del bisbat, de la regió i d'un poble abandonat que més endavant es va recuperar amb el nom de Sant'Antioco, però en cap cas d'una ciutat.⁽¹⁴⁾ Un altre element discordant de la història seria la data de 3 de juny de 1348, que al text es diu que és dissabte, quan en realitat aquest dia fou un dimarts. També crida l'atenció l'estil literari de tota la narració, i en particular el de la butlla suposadament concedida per Urbà II, escrita en un llatí entenedor, més propi d'un autor català del segle XIV que no pas d'un escrivà de la cúria romana del segle XI. I, finalment, resulta sospitos el fet que, en un text bàsicament sencer, justament apareix parcialment buit l'espai destinat a la datació de la butlla: "*super alios del -----Idus Januarii Pontificatus -----secundo*". Ignorem per quin motiu es van deixar aquests espais sense lletres,⁽¹⁵⁾ però la mancança del nombre de l'idus i la confusió que podia comportar l'any de pontificat (*secundo* o *decimo secundo*) podem malpensar que fou un recurs per tal de dificultar la localització de la butlla en els registres de l'arxiu pontifici.

Però el més impressionant de tota la història narrada, són les casualitats desafortunades que tenen lloc al voltant de la butlla original i que semblen voler-hi aportar un aire de tragèdia, amb retocs que llinden el sobrenatural. Primer, la

13. Agraeixo aquesta informació al professor Raimondo Turtras, autor de la "Cronostassi dei vescovi sardi" i també al seu alumne Massimiliano Vidili.

14. *La grande Enciclopedia della Sardegna*. Editoriale La Nuova Sardegna. Moncalieri. 2007: "Sant'Antioco". Vol 8: 283. "Sulci". Vol 9. 2007: 295-296 "Tratalias" Vol 10.: 495-496. Cal dir que entre 1355 i 1362, la diòcesi sulcitana fou transferida novament a la vila d'Iglesias, de forma oficial el 1503, on roman en l'actualitat.

15. Cal fer notar que el copista de 1698, en descriure el vell pergami de 1348 que es disposava a transcriure, comenta que, en algunes parts, resultava il·legible: "*propter illius vetustatem in aliquibus locis legi non potuerit*". Tot i així, a part d'alguns errors de transcripció que es detecten en el document, els únics buits per manca de paraules senceres es troben precisament en la datació de la butlla.

butlla és robada i venuda per un monjo del mateix monestir; després, el comprador contrau una greu malaltia que el du a morir en terres estranyes. El bisbe, que rep la butlla del moribund, es posa greument malalt al cap d'uns dies i, finalment, la butlla, a punt de ser retornada al monestir, s'enfonsa al mar juntament amb el seu portador i tots els tripulants de l'embarcació que la transportava.

En canvi, les casualitats es tornen favorables quan es tracta de la còpia notarial. El fet que l'home moribund aconseguís ser confessat per un bisbe de terres llunyanes, amb la possibilitat de gaudir de la presència d'un notari que donés fe dels fets i en fes una transcripció literal, ja ho podem considerar una afortunada coincidència. Igual que el fet que dos anys després, el bisbe es trobés casualment a Roma amb el monjo de Sant Pere de Rodes, entre els milers de pelegrins que hi assistiren durant l'any sant, i que, en el seu equipatge, portés justament la còpia autèntica de la butlla, per poder-la entregar directament al monjo penedit per tal que aquest mateix la restituís al monestir. Per últim, també resulta interessant observar com és la còpia notarial de la butlla, la seva realització o la seva recuperació, el que permet que els pecadors de la història quedin absolts de les seves culpes.

En definitiva, i en la nostra opinió, es tracta d'una narració excepcional, potser inspirada en els vells records d'algun protagonista empordanès de la conquesta de Sardenya, però en tot cas ideada amb una gran imaginació i destresa, amb l'objectiu principal de fonamentar la inexistència de la butlla original d'Urbà II i justificar una autenticitat immerescuda d'una còpia notarial que es conservava al monestir. Hi ha nombrosos detalls que apunten que la història fou una invenció de l'abadia de Rodes per tal de poder justificar documentalment la celebració dels anys Sants i la concessió de múltiples indulgències. Tot i així, la realitat del fenomen pelegrinal a Sant Pere de Rodes des d'abans de l'any mil, ens impedeix descartar la possibilitat de l'existència d'una tradició de celebracions jubilaris o festivitats similars basada en l'atorgament d'alguna mena de privilegi papal, qui sap si real o llegendari, per part d'Urbà II o d'algun altre pontífex.

Podríem dubtar, fins i tot, que els documents fossin realment escrits al segle XIV i es tractessin de falsificacions posteriors. Però d'una banda, entre el lot de documents traslladats el dia 8 de juny de 1698, també s'hi trobava el d'una butlla de confirmació del papa Juli II de l'any 1504,⁽¹⁶⁾ en la qual s'esmentava directament la concessió de privilegis al monestir per part d'Urbà II i d'altres papes. La còpia d'aquesta confirmació es devia conservar a l'arxiu del monestir a començament del segle XIX, ja que Jaime de Villanueva també ens en parla.⁽¹⁷⁾ I d'altra banda, el que demostra taxativament

16. ADG. Notaria G-142, f. 148-150.

17. D'aquesta confirmació de Juli II ja ens n'havia parlat Jaime de Villanueva: "*...pero hace mención de ella (de la butlla original) el papa Julio II en las letras de comisión que expidió en 1508 para averiguar la causa por qué algunos Obispos se resistían á su publicación*". El mateix autor també esmenta un decret imprès per ordre del bisbe de Girona Tomàs Sever Auter, el 1680, en el qual, vista la butlla original, s'autoritzava la publicació del jubileu. VILLANUEVA, *Viaje literario* ...: 40.

que la història de la butlla robada fou realment escrita en ple segle XIV és el fet que les sospites sobre la seva autenticitat ben aviat van ser percebudes per un dels inquisidors més respectats i temuts de l'Europa medieval, Nicolau Aymerich, el qual l'any 1370 va acusar l'abadia de concedir indulgències valent-se d'una butlla papal falsificada.

LES SOSPITES DE L'INQUISIDOR NICOLAU AYMERICH I LA BUTLLA D'URBÀ II

L'any 1370, el dia 3 de maig fou un divendres, per tant se celebrà any de jubileu al monestir de Sant Pere de Rodes. Multitud de pelegrins devien acudir al monestir durant els primers dies de maig per aconseguir les grans indulgències que concedia l'abadia durant la celebració. Però el dia en què precisament finalitzava la vuitena de la gran festivitat, l'inquisidor general contra els errors de l'heretgia del regne d'Aragó, fra Nicolau Aymerich, i el canonge llicenciat en lleis, Miquel de Santjoan, van posar en dubte l'autenticitat de la butlla d'Urbà II per la qual el monestir gaudia del privilegi de celebrar el jubileu, i qüestionaren així la validesa de les indulgències que havien estat concedint als pelegrins durant els dies anteriors. Aquesta reclamació d'un dels inquisidors més coneguts del seu temps, perseguidor d'heretges i famós pel seu procés contra les obres de Ramon Llull, es troba en dos documents originals del segle XIV conservats al registre de lletres episcopals de l'Arxiu Diocesà de Girona.

El primer document⁽¹⁸⁾ és una ordenança del canonge i de l'inquisidor al sagristà de l'abadia de Sant Pere de Rodes, càrrec que en aquells moments ocupava el monjo Guillem Illa. En l'escrit es dirigeixen al sagristà del monestir que tradicionalment era el monjo encarregat de custodiar la biblioteca i l'arxiu documental de la casa i que, per tant, també era el monjo al qual s'havia de fer arribar la còpia de la butlla en els relats de 1348 i 1350. Li fan saber que s'han assabentat que existeix una còpia d'una butlla del papa Urbà IV, realitzada per Pere Corps, notari públic per autoritat del rei d'Aragó per les illes de Sardenya, Còrsega i els seus dominis, en la qual sembla ser que s'hi detecten certs errors i abusos contra la fe catòlica: "*in quo aliqui errores et abusiones fidei catholicam continent*".

No hi ha cap dubte que, en aquesta missiva, s'al·ludeix directament a la còpia autèntica de la butlla, tot i així, tant el nom del papa com el del notari apareixen alterats en l'escrit de l'inquisidor, en comptes d'Urbà II (1088-1099) esmenten Urbà IV (1261-1264), i en lloc de Pere Cors, escriuen Pere Corps. Resulta inevitable pensar que aquests errors es pogueren realitzar de forma intencionada, amb una clara voluntat de desqualificar la solemnitat del document que en aquell moment es posava en qüestió.

18. ADG. Lletres episcopals U-60 f. 40.

Per tal de poder investigar les sospites de falsedat que planen sobre aquesta còpia notarial, les autoritats eclesiàstiques ordenen al sagristà, sota pena d'excomunicació, que dins el termini de tres dies els siguin presentats els documents amb referència a aquest afer, per tal que es pugui determinar quina és la veritat. En la mateixa lletra, s'ordena als clergues de Santa Creu de Rodes que siguin ells que rebin la documentació que el monestir ha de presentar i que en facin una còpia.

En l'altre document,⁽¹⁹⁾ escrit el mateix dia, l'inquisidor fra Nicolau Aymerich i el vicari general Miquel de Santjoan dirigeixen un advertiment general al bisbe de Girona, als clergues de la seu, de sant Feliu de Girona i de Castelló d'Empúries, entre altres que se'n puguin assabentar. L'avís alerta que ha arribat al seu coneixement que existeix un trasllat notarial dins el qual hi ha una còpia d'una butlla pontificia, que conté les indulgències que es concedeixen al monestir de Sant Pere de Rodes a tots els confessos i penitents que arriben a la seva església. I que es diu que dins aquests documents existeixen errors i abusos contra la fe catòlica: "*certas indulgentias et quoddam translatum, ut dicitur autenticum, (...) in quo est insertus tenorem bulle apostolice, ipsas indulgentias continentis concessas omnibus et singulis vere penitentibus et confessis qui ad ecclesia monasterii Sancti Petri de Rodis (...) accesserit sive elemosinas erogaverit in quibus aliqui errores et abusiones fidem catholicam tanquam in eis dicitur continenti*". Per tal d'evitar perills per les ànimes dels fidels, ordenen al bisbe i a tots els clergues de la diòcesi, sota pena d'excomunió, que durant la celebració dels oficis dels dos o tres diumenges següents, comuniquin als feligresos la possible falsedat de les indulgències concedides, i que denunciïn tots aquells qui no en vulguin fer cas, siguin laics o siguin clergues.

Malauradament, de moment no hem pogut localitzar més informació que ens indiqui com van continuar les investigacions de Nicolau Aymerich i de Miquel de Santjoan per demostrar la il·legitimitat de Sant Pere de Rodes a l'hora de celebrar els anys sants, però tot indica que el monestir va saber defensar-se dels dubtes plantejats per l'inquisidor general al voltant dels seus jubileus i va saber fer valer els privilegis que la butlla d'Urbà II atorgava a l'abadia. D'alguna manera, es va continuar legitimant la celebració dels jubileus, perquè hem localitzat un bon repertori de documentació que demostra que, des de l'inici del segle XV, es van continuar celebrant les festes de la Santa Creu a l'abadia de Sant Pere de Rodes, amb el suport explícit i entusiasta dels bisbes de Girona i la col·laboració implícita dels pontífexs, com ho demostra la presència al monestir del papa Benet XIII, el papa cismàtic defensat fervorosament pel mateix Nicolau Aymerich, durant la celebració de les festes jubilaris de l'any 1409.⁽²⁰⁾

19. ADG. Lletres episcopals U-60 f. 127.

20. FERRER I MALLOL, Maria Teresa, "Pellegrinaggi e giubilei in Catalogna: i monasteri di Montserrat e di Sant Pere de Rodes e le destinazione più lontane". *Gli Anni Santi nella Storia. Atti del Congresso Internazionale*. Cagliari. 1999: 346-347.

ELS JUBILEUS DEL SEGLE XV A SANT PERE DE RODES

Durant bona part d'aquest segle, la celebració de jubileus al monestir va quedar reflectida en una sèrie de documentació que va emetre el bisbat de Girona. Els documents que hem localitzat abracen una cronologia compresa entre els anys 1409 i 1469 i el seu principal objectiu fou el de contribuir i donar suport a la celebració dels anys sants, bé fos oferint indulgències a tots aquells parroquians de la diòcesi que hi col·laboressin reconstruint i arrançant els camins que duïen fins al monestir, bé fos publicant i promocionant la festivitat per tal que hi acudissin pelegrins, devots i penitents. Una altra coincidència, en els documents que tot seguit presentem, és l'esment que fan els bisbes sobre algunes confirmacions papals del privilegi de concedir indulgències plenàries a Sant Pere de Rodes.⁽²¹⁾

La primera coincidència que té lloc al segle XV per a la celebració de l'any sant de sant Pere de Rodes és el 3 de maig de 1409, divendres. Dies abans, el 23 d'abril, el bisbe de Girona Ramon Descatllar va fer una crida pública⁽²²⁾ dirigida a tots els fidels i pelegrins que es trobessin a la ciutat i a la diòcesi de Girona, anunciant la proximitat de la celebració del jubileu de la Santa Creu al monestir de Sant Pere de Rodes i els grans perdons que allí s'hi donarien. El document aclareix que, des de molt antic i gràcies als privilegis concedits per diversos pontífexs, vers aquest monestir situat dalt d'una alta muntanya, hi pelegrinen nombrosos fidels procedents de diverses parts del món, "*fideliū peregrinatium multitudo de diversis mundi partibus*", en honor a la festa dedicada a la Santa Creu. Els devots hi arriben per diversos camins aspres i difícils i és a causa d'aquest mal estat dels accessos que condueixen a l'abadia, que el bisbe demana als clergues de la ciutat i de la diòcesi de Girona que facin saber als seus feligresos que es concediran quaranta dies de perdó a tots aquells que col·laborin en l'arranjament dels camins que condueixen al santuari amb els mitjans que els siguin possibles, per tal de facilitar l'ascens als pelegrins, especialment als ancians i als malalts. A part d'aquest document, trobem una altra referència a aquesta celebració en un procés judicial celebrat l'any 1410 a Barcelona en el qual l'acusada, que procedia de Mallorca, va respondre a la pregunta referent al moment en què va arribar a Barcelona prenent com a referència

21. "(...) late indulgentie per nonnullos summos pontífices sunt concesse (...) omni anno quo festum invencionis Sancte Crucis die veneris celebratur plenaria que vulgo dicitur indulgentia (...)" ADG. Quesitòries Q-2 (1387-1434) f.100. Sabem que l'abadia de Rodes va rebre moltes confirmacions de béns i privilegis per part de diferents pontífexs. Així, tenim constància que l'abat Deodat (1118-1132) va aconseguir dels papes Calixt II (1119-1124) i Innocenci II (1130-1143) butlles per les quals eren confirmats els béns i els privilegis de l'abadia. El 1157, l'abat Berenguer n'obtingué una altra. L'abat Bernat d'Avinyonet n'obtingué una d'Innocenci III, el 1216, i l'any següent, una altra del seu successor Honori III. L'abat Ramon aconseguí una butlla de confirmació, del papa Gregori X, dels béns i dels privilegis ja confirmats pels seus predecessors, el 1273. El mateix abat va rebre, el 1291, del papa Nicolau V, un nou privilegi que permetia, a partir de llavors, als abats del monestir el poder vestir de pontifical durant les celebracions litúrgiques importants.

22. ADG. Quesitòries Q-2 (1387-1434) f. 100.

cronològica el temps de jubileu de Sant Pere de Rodes: “*E dix que del perdó de Rodes ensà, e hac un any en lo mes de maig prop passat*”.⁽²³⁾

La següent celebració de la qual tenim notícia va tenir lloc l'any 1420. En aquest cas, són dos els documents que va emetre el bisbat de Girona poc temps abans de la celebració de la Santa Creu, concretament el dia 10 d'abril. En el primer escrit,⁽²⁴⁾ Andreu Bertran, bisbe de Girona, es dirigeix directament als clergues de Santa Maria de Castelló d'Empúries i en general als de tota la seva diòcesi, a petició dels cònsols de la vila comtal. Exposava que les recents inundacions que ha patit la població han fet que una riuada s'endugués dos dels ponts de la Muga, i caldran grans obres i despeses per refer-los. El fet que resti poc temps perquè una multitud de fidels passin per la població amb motiu de la celebració dels perdons del monestir de Sant Pere de Rodes, fa que la reparació dels ponts sigui més urgent: “*Ipsamque refectio necessitam multum, restet potissime hoc tempore quo multitudo fidelium populorum ratione indulgentie Monasterii Sancti Petri Rodensis per dictam villam transitum facit*”. Per aquest motiu, el bisbe de Girona ordena als clergues de Castelló i de tota la diòcesi que es demani a tots i cadascun dels fidels que, en concepte d'obra de caritat, ajudin en la mesura que puguin en la reconstrucció dels ponts. Hi poden col·laborar treballant amb les seves pròpies mans, cedint serfs o animals per a les feines, aportant materials com pedres, fusta, ferros o altres eines, o bé atorgant almoines. Per qualsevol d'aquests ajuts els seran concedits quaranta dies d'indulgència.

En l'altre document,⁽²⁵⁾ el bisbe es dirigeix a tots els clergues de la ciutat i de la diòcesi gironina amb motiu del mal estat en què han quedat diversos trams del camí pel qual es puja al monestir de Sant Pere de Rodes a causa de les grans pluges i aiguats dels dies passats. Com que resta poc temps pel moment en el qual hi arribi una multitud de fidels per aconseguir les indulgències que es donaran al monestir durant la festa de la Santa Creu i la mala situació del camí, fins i tot fa que resulti perillós, per aquest motiu, el bisbe demana a tots els clergues que facin saber als seus feligresos que es concediran quaranta dies d'indulgència a tot aquell qui ajudi manualment o bé oferint almoines, en la reparació del dit camí: “*Confidentes fidelibus vero penitentibus et confessis qui pro reparatione et refedificatione dicte vie, manus suas operando, fabricando, adjuvando et qualibet elemosine sive quadraginta dies de immunitis eis penitentiis*”.

L'any 1443, trobem un nou document emès pel bisbat que ens informa d'una celebració de jubileu al monestir.⁽²⁶⁾ Una setmana abans de l'inici del temps de la indulgència plenària, el dia 26 d'abril de 1443, el bisbe de Girona, Bernat de Pau,

23. RIERA I SANS, Jaume. *El cavaller i l'alcavota. Un procés medieval*. El pi de les tres branques. Club editor, Barcelona. 1973: 133.

24. ADG. Quesitòries Q-3 (1410-1456) f. 67v.

25. ADG. Quesitòries Q-3 (1410-1456) f. 67v-68r.

26. ADG. Lletres episcopals U-143 f. 28rv.

va fer escriure una resposta a les queixes que havia rebut del monjo cellerer del monestir, Bernat Vilalba. La protesta de fra Vilalba venia donada pel costum que tenien els clergues de l'església de Santa Creu de Rodes, cada vegada que era temps d'indulgències, de posar parades pels voltants del monestir i en el poble de Santa Creu on venien vi, fruites i altres aliments i queviures als pelegrins que es dirigien a l'abadia: "*Quia ut accepimus nonnulli presbiteri et clericum nostri dictorum intrudunt mensas et tabernas parati per circumforaneas dictum monasterii et in parrochia Sancti Crucis, quam dictum indulgentiarum tempus durantint. In aliquibus domibus sive mansiumculis ab hoc apud ubique proverem vinum et alia tibarica sive virtualia...*" El càrrec de monjo cellerer era el responsable de l'administració del rebost del monestir, en rebia les provisions, les custodiava i les administrava, i podem suposar per aquest document que també podia gestionar-ne la venda. Finalment el bisbe va donar la raó al cellerer i va prohibir als clergues de Santa Creu continuar amb el seu negoci. A més, va concedir al monestir la facultat d'escollir quatre monjos suficientment idonis per tal que, mentre duressin les festes, poguessin escoltar en confessió, donar l'eucaristia i absoldre els devots i confessos, excepte en casos de pecats i crims greus com serien l'incest o l'homicidi.

El següent jubileu va tenir lloc sis anys després, el 1448. El document que ens dóna notícia de la proximitat de la seva celebració va ser escrit també per ordre del bisbe de Girona, Bernat de Pau, molt a prop del monestir, al castell de la vila de Pau, el dia 4 d'abril.⁽²⁷⁾ Novament, la finalitat del document és aconseguir mà d'obra per arranjar els camins d'ascens al santuari davant la proximitat de l'arribada del temps en el qual Sant Pere de Rodes concedirà indulgència plenària a la gran quantitat de fidels de Crist, procedents de diverses parts del món, que hi acudirán. Per tal de millorar aquests accessos, el bisbe demana a tots els feligresos de la seva diòcesi, que col·laborin, com a obra de caritat, en la reparació dels camins que duen al monestir. Com en els documents de 1409 i 1420, s'especifica que es podrà ajudar de diverses maneres: en pròpia persona o mitjançant serfs o animals propis o llogats, treballant amb pedra, fusta, ciment o calç, traient sorra o aportant eines de ferro o de fusta. També s'estableix la durada de les tasques d'arranjament: abans i durant els dies de festa, fins al dia 10 de maig, quan molts dels pelegrins retornaran a casa seva. I com en els anteriors documents, tot aquell que hi col·labori rebrà quaranta dies d'indulgència.

El darrer dels documents del segle XV, que hem trobat a l'Arxiu Diocesà, va ser escrit l'any 1469 a la vila d'Ullà, per ordre del bisbe Joan Margarit, oncle de l'abat Bernat Margarit de Sant Pere de Rodes.⁽²⁸⁾ En aquest cas el prelat s'adreça als clergues de Santa Maria de Castelló d'Empúries i, com en la major part dels anteriors documents episcopals, es tracta de nou d'una fórmula utilitzada pel bisbat per tal d'instar els feligresos de la diòcesi a col·laborar en la reparació dels camins de pujada al monestir, a canvi de la

27. ADG. Quesitòries Q-4 f. 64v-65r.

28. ADG. Notaria G-142 f.118v-119r.

concessió de quaranta dies d'indulgència. La finalitat d'aquestes reparacions és la mateixa de sempre: facilitar l'accés a la multitud de penitents procedents de diverses parts del món. Però el que resulta peculiar d'aquest document és que data del 12 d'agost de 1469 i, al contrari dels anteriors, no fou escrit en un any de jubileu, ja que el següent any sant no s'iniciaria fins al tres de maig de l'any 1471. Es refereix, per tant, a un any qualsevol en el qual, tot i que no es concedia indulgència plenària i tal com descrivia el contingut de la butlla d'Urbà II, també s'atorgaven indulgències importants en diverses festivitats al llarg de l'any, entre les quals el document destaca el dia tres de maig i la seva vuitena, i també el dia de la Santa Creu de setembre.

No tenim constància escrita de la celebració dels restants quatre jubileus del segle, tot i que sí que sabem que el darrer quart del segle XV vingué marcat per una situació d'inestabilitat i depredacions per part de les tropes franceses que afectaren de ple els territoris del monestir al cap de Creus. Aquests fets tingueren lloc durant la guerra entre França i Aragó i foren suficientment greus com per poder ser la causa de l'abandonament de la població veïna del monestir, Santa Creu de Rodes, en la qual ja no hi restava cap habitant l'any 1497. Un testimoni documental recollit per Jeroni Pujades del mateix arxiu del monestir explica com durant aquests anys tant el monestir, com les fortaleses, les viles i els camps que posseïa van patir nombrosos danys.⁽²⁹⁾ No seria estrany suposar que en aquest clima d'inseguretat hagués estat impossible de celebrar els jubileus que haurien d'haver tingut lloc els anys 1476, 1482, 1493 i 1499. Un possible trencament de la periodicitat de les celebracions dels perdons de la Santa Creu, a causa d'aquest conflicte al darrer quart del segle XV, pogué ser la causa que va instar l'abat Joan de Castro l'any 1504, a sol·licitar del papa Juli II una nova confirmació de la butlla d'Urbà II. La confirmació de Juli II es va fer a Sant Pere de Roma, el dia 6 de febrer de 1504, any en el qual el dia 3 de maig havia de ser divendres, per tant, any sant a Sant Pere de Rodes.

En tot cas, sembla que les sospites que l'inquisidor Nicolau Aymerich i el canonge Miquel de Santjoan van intentar fonamentar sobre la il·legitimitat de la celebració dels Anys Sants de Sant Pere de Rodes, no van afectar les celebracions del segle XV i ni tan sols van frenar l'interès dels bisbes de Girona de donar-hi suport.

CONCLUSIÓ

En principi, doncs, podem pensar que la butlla d'Urbà II fou una falsificació promoguda des del mateix monestir entre els anys 1350 i 1370,⁽³⁰⁾ amb l'objectiu de mantenir-se en la línia dels santuaris importants de pelegrinatge de l'època. De

29. BNF. Fons Baluze ms. 234 f. 347rv.

30. Les coincidències de 3 de maig en divendres es van donar en els anys 1353, 1359, 1364 i 1370.

motius no els en faltaven, ja que el lloc de pelegrinatge que havia estat Sant Pere de Rodes des dels seus inicis com abadia, es devia trobar en una situació difícil en ple segle XIV, a causa de l'increment del prestigi del camí de Sant Jaume i la competència d'altres destins pelegrinals que havien anat adquirint més popularitat en els darrers temps. D'una banda, com a monestir independent des del segle X a l'igual que els altres grans monestirs catalans, Sant Pere de Rodes havia quedat apartat dels principals camins francesos a Sant Jaume de Galícia que bàsicament connectaven monestirs dependents de l'orde de Cluny.⁽³¹⁾

D'altra banda, Montserrat havia anat augmentant extraordinàriament el seu prestigi al llarg del segle XIII, i els pelegrins autòctons o forans que utilitzaven els camins catalans eren atrets cada vegada més cap a la muntanya sagrada. Per tant, per arribar fins a la muntanya de Rodes, apartada de les principals vies de comunicació, s'havien de desviar expressament de la seva ruta. En conseqüència, calien reclams espirituals prou potents per atraure els devots, i res millor que la falsificació d'una butlla que concedia un jubileu més antic que el que se celebrava a Compostel·la, instituït pel papa Calixt II el 1119, i amb un repertori d'indulgències similars.

Podem relacionar també amb el procés de falsificació de la butlla, un manuscrit molt antic i deteriorat que Jeroni Pujades va trobar dins l'arxiu del monestir que contenia la llegenda fundacional de Sant Pere de Rodes.⁽³²⁾ La llegenda explicava com, l'any 608, havien arribat el cap i el braç dret del príncep dels apòstols, Sant Pere, fins una cova de la muntanya damunt la qual s'acabaria construint el monestir. Resulta inevitable veure certs paral·lelismes entre aquesta i la llegenda de l'arribada de les despulles de l'apòstol Sant Jaume fins a Galícia, per això podem pensar que es tracta també d'una invenció destinada a prestigiar el cenobi empordanès, i que cronològicament no es trobaria gaire allunyada de la falsificació de la butlla d'Urbà II.

Els contactes diplomàtics dels abats i dels monjos del monestir degueren acabar de fer la feina, aconseguint el suport incondicional dels bisbes de Girona i en ocasions, fins i tot, de la cúria pontifícia i esquivant esculls perillosos com les sospites de l'inquisidor Nicolau Aymerich.

Així doncs, podem concloure que els documents que aquí hem presentat demostren que durant la segona meitat del segle XIV i durant bona part del segle XV, la celebració dels jubileus de Sant Pere de Rodes van ser una realitat i el monestir va mantenir la seva capacitat per concedir nombroses indulgències als penitents que hi acudien durant els dies del jubileu, tal com especificava el text de la butlla d'Urbà II.

31. NOGUERA I MASSA, Antoni. *El pelegrinatge medieval al nord-est català*. Col·lecció Font Moixina, 9. Fundació Pere Simón. Ed. Impremta Aubert. Olot. 1994.

32. "En esta copia se trobaran muchas faltas contra llatinitat porque ses escrita de copia feta del mateix modo per ser, la scriptura de aso mes verdadera molt borrada, las quals faltas lo prudent lector podra corregir". BNF. Fons Baluze ms. 234 f. 349v.

I pel que fa a la història de la butlla robada, aquesta no fou res més que una part de l'estratègia del monestir de Sant Pere de Rodes per tal de recuperar o de no perdre la categoria d'important centre de pelegrinatge. Categoria que possiblement i amb alts i baixos havia anat mantenint des del segle X i que perillava per la conjuntura que estava vivint el món devocional del segle XIV. En tot cas, la repercussió i l'èxit dels diversos jubileus del segle XV demostren que el monestir va assolir sobradament els seus objectius, va continuar rebent penitents, devots i pelegrins, i va continuar, fins l'any 1697, celebrant els anys sants quan la festa de la "invenció de la Santa Creu" s'esqueia en divendres.

APÈNDIX

La butlla de concessió de celebració del jubileu al Monestir de Sant Pere de Rodes

Urbanus episcopus servus servorum Dei universis Christi fidelibus presentes litteras specturis, salutem et apostolicam benedictionem:

Sanctorum meritas inclita gaudia fideles Christi assequi minime dubitamus qui eorum patrocinia per condigna devotis obsequis promerentur in ipsis quod est gloria ipse est et retributio meritum.

Nos igitur, ad consequenda predicta gaudia causam, dare fidelibus cupientibus, omnibus vere penitentibus et confessis, qui ad ecclesiam Monasterii Sancti Petri de Rodis, ordinis Sancti Benedicti, ad Curiam Romanam nullo medio pertinentis, in comitatu Impuriarum, Gerundensis diocesis, ad honorem Dei omnipotentis et Beate Virgine Marie et pretiosissimi vexilli Sancta Crucis et totius curia celestis in quo vexillo Sancte Crucis Dominus Noster Jesus Christus pro redemptione humani generis mortem subiit temporalem:

In die Inventionis Sancta Crucis et per octo dies et in die eius octavis, quandocumque in die veneris venerit in mense madii, ipso die et supradictis octavis, sequentibus causa devotionis accesserint vel elemosinas ergaverint de omnipotentis Dei misericordia et beatorum apostolorum Petri et Pauli eius auctoritate confici, omnium vere penitentibus et confessis penitentiis sibi immunitis penam atque culpam misericorditer relaxamus.

Et in aliis festivitibus dicte Sancte Crucis in mense madii et in mense septembris, in quacumque die venerit ipso die, et per octo die sequente, et in die eius octavis, tertiam partem penam atque culpam misericorditer relaxamus.

Et in festivitibus apostolorum Petri et Pauli, mense junii, et in die eius octavis quartam partem, et in die dominico infra octavas, similiter.

Et in beatorum Petri et sancti Felicis mense augusti, ipso die et eius octavis, quintam partem, et in die dominico infra eius octava, similiter ut in die sextam partem.

Et in festivitibus Beati Dei Genitricis Dei Mariae et die dominico infra octavas et dies eius octavis, tribus annis. Et pro quolibet anno quadraginta diebus penam atque culpam misericorditer relaxamus.

Et in die Chatedre Sancti Petri et in die dominico infra octavas et in die eius octavis, sextam partem penam atque culpam misericorditer relaxamus.

Et in die Resurrectionis Domini Nostri Jesuchristi et infra eius octava, et die eius octavis, quinque annos. A quolibet anno, quadraginta diebus penam atque culpam misericorditer relaxamus.

Et in die Ascencionis Domini Nostri Jesuchristi et in dominica die eius octabis, duobus annis. Et pro quolibet anno quadraginta diebus penam atque culpam misericorditer relaxamus.

Et in diebus festivitatis Omnium Apostolorum et dominica infra eius octabas duobus annis. Et pro quolibet anno quadraginta diebus.

Et in omnibus diebus dominicis, dia Sancto Pascha et festis sequentibus usque in festivitatem Omnium Sanctorum, pro quolibet anno, quadraginta dierum penam atque culpam misericorditer relaxamus.

Eo quia dicimus et expresse mandamus omnibus fratribus, archiepiscopis et episcopis, et dilectis filiis abbatibus, prioribus, archidiaconis, decanis, archipresbiteris et aliis ecclesiarum prelati et ceteris personis ecclesiasticis, tam secularibus quam regularibus, cuiusque ordinis et professionis existant ut ex parte nostra denunciare faciant predicta omnia et pro salute eius animarum qui dictam indulgentiam libenter et gratiose acceperit et facere fecerint complementum in predicta omnia ex parte domini Nostri Jesuchristi et apostolorum Petri et Pauli. Absolvimus omnes horas pro negligentia vel infirmitate dimissas et ad omnes sententias, excommunicationis ad nostram curiam qualicumque modo competituras, salvo tamen clericos ac presbiteros seculares usque et citra sanguinis efusionem absque tamen alio excessu difficili vel enormi manus temere violentes inficiendo et etiam damus super illos benedictionem Domini Nostri Jesuchristi, et eius matris, et apostolorum Petri et Pauli, et nostra super alios del-----Idus Januarii Pontificatus-----secundo.

